

Lesnícky náučný chodník Chránený historický park Palárikovo

Kraj:	Nitriansky
Okres:	Nové Zámky
Geomorfologická jednotka:	Podunajská rovina
Geologická jednotka:	neogénna panva
Chránené územie:	chránený areál Palárikovský park
Prístup:	bus Palárikovo, obecný úrad a 0,7 km pešo po Hlavnej ul. a popri kostole bránou na severozápadnej strane Palárikovského parku
Východisko:	Palárikovo, rozhranie upravovanej a prírodnej časti Palárikovského parku
Trasa:	okruh v prírodnej (južnej) časti Palárikovského parku
Dĺžka, prevýšenie:	1,5 km, prevýšenie 0 m
Čas prechodu:	1 h
Počet zastávok:	8
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: prírodovedné, lesnícke, historické

Typ chodníka: samoobslužný, peší, okružný, obojsmerný, celoročný (v obmedzenom dennom čase – pozri poznámku 1)

Nadväznosť na turistickú značku: nie je

Rok otvorenia: 2014

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave. Štvrtý panel chýba (2020).

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: Lesy SR, š. p., Odštepny závod Levice, Koháryho 2, 934 01 Levice, tel. 036/6310 980

Poznámky: (1) Upozornenie: Verejnosti voľne prístupný Palárikovský park, ktorým vedie náučný chodník, sa na noc uzatvára (návštevná doba: apríl - september 5 - 21 h, október - marec 6 - 18 h). (2) V upravovanej časti parku bezprostredne priliehajúcej spredu a zozadu ku kaštielu sa nachádza sedem informačných panelov venovaných histórii kaštiela a parku, nesúvisiacich s opisovaným náučným chodníkom.

Využitelnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný ako lokalita prírodovednej alebo vlastivednej vychádzky.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Palárikovo. Obec severozápadne od Nových Zámkov pri východnom okraji Podunajskej roviny pri Dlhom kanáli severne od sútoku Váhu a Nitry. Pôvodne sa nazývala Slovenský Meder, v roku 1948 bola premenovaná na počesť Jána Palárika (1822 - 1870), slovenského katolíckeho kňaza, spisovateľa, dramatika a publicistu, ktorý ju v roku 1853 navštívil. Územie bolo osídlené od mladšej doby kamennej. Prvá písomná zmienka pochádza z roku 1248. Od šurianskeho panstva v roku 1690 majetky v obci kúpili Kaunitzovci, s ktorými sem z Moravy prišli novousadlíci. V roku 1730 majetok predali Károlyiovcem, ktorí tu žili až do roku 1945. Gróf Alexander na mieste pôvodného Kaunitzovského kaštiela postavil nový, neskorobarokový, neskôr prestavaný podľa návrhu staviteľa Mikuláša Ybla (1866) a viackrát upravovaný (po 1945, 1970, 80. - 90. roky 20. storočia a 2002). Trojtraktový empírový dvojpodlažný kaštieľ stojí v rozľahlom parku (viac v samostatnom hesle), v ktorého susedstve založili v roku 1752 bažantnicu. Gróf Ludovít Károlyi sa intenzívne venoval organizácii poľovníctva aj na medzinárodnej úrovni, a tak sa kaštieľ stal významnou súčasťou histórie poľovníctva v celosvetovom kontexte. V roku 1928 tu predstavitelia poľovních združení európskych krajín pripravili vznik Medzinárodnej rady pre poľovníctvo a ochranu zveri (CIC), ktorá bola následne založená na kongrese v Paríži v roku 1930. V roku 2006 v kaštieli vzniklo jedno z konferenčných centier CIC, múzeum a pamätná expozícia organizácie, čím sa stala obec cieľom poľovníckeho turizmu. V súčasnosti národnú kultúrnu pamiatku **Poľovnícky kaštieľ Palárikovo** spravuje š. p. Lesy SR a poskytuje v ňom verejnosti ubytovacie služby a priestory pre firemné a súkromné podujatia. V roku 1820 v miestnej fabrike vyrobili prvý celoželezný pluh v Uhorsku. V rokoch 1938 - 1945 bola obec súčasťou Maďarska. V susedstve kaštielskeho (Palárikovského) parku stojí barokový rímskokatolícky kostol sv. Jána Nepomuckého z roku 1746. K významným osobnostiam obce patrí Gabriel Paulík, miestny farár, národný buditeľ a priekopník včelárstva na Slovensku, ktorý tu pôsobil v rokoch 1844 - 1882.

Chránený areál Palárikovský park. Chránené územie v južnej časti Palárikova vyhlásené v roku 1984 na ochranu historického parku, založeného po roku 1765 v okolí Károlyiovskeho kaštiela na riečnych náplavoch Podunajskej roviny powyše zaústenia Nitry do Váhu. Rozsiahly park (52 ha), prírodnokrajinársky upravený - súčasne s prestavbou kaštiela - v roku 1866 Mikulášom Yblom, má v bezprostrednom okolí kaštiela upravovanú časť s pôvodnými i cudzokrajnými druhmi drevín a

zachovalou vodárenskou vežou (samostatné heslo) a južne od nej lesopark so striedajúcimi sa plochami lesa – s prevažne pôvodnými druhmi drevín – a lúčnych porastov a jazierkom s ostrovčekom. Park je verejnosti voľne prístupný v obmedzenom čase (pozri poznámku 1 vyššie).

Historická vodáreň v Palárikovskom parku. Vodáreň v anglickom parku pri Poľovníckom kaštieli v Palárikove, jediná svojho druhu na Slovensku a najstaršia vodáreň s celodrevenou konštrukciou vodárenskej veže v Európe – je preto technickou národnou kultúrnou pamiatkou. Bola postavená v roku 1869 v rámci prestavby a modernizácie Károlyiovského kaštieľa Mikulášom Yblom pre zásobovanie kaštieľa a jeho dvora so stajňou s veľkým chovom koní a vodometrov v parku. Tvoria ju dva objekty: 19 m vysoká päťposchodová celodrevená veža na murovaných základoch s cisternou z nitovaného železa vo vrchole a pri nej stojaca jednoduchá prístavba strojovne so studňou a parným strojom s čerpadlom. Okrem kaštieľa a jeho hospodárskeho dvora vodáreň zásobovala aj malú nemocnicu, budovu správy veľkostatku, neďalekú fabriku, školu, liehovar, likérku, pílu a plynáreň a samostatné hospodárske dvory s chovom ošípaných a hovädzieho dobytku. V intenzívnej prevádzke bola viac ako polstoročie a čiastočne slúžila aj po zavedení obecného verejného vodovodu, a to až do roku 1990 pre potreby zdravotného strediska – bývalej nemocnice. Ako európsky unikát bola v roku 2014 komplexne zrekonštruovaná, pričom sa, napriek predošlému havarijnému stavu, podarilo zachovať väčšinu z jej pôvodnej drevenej hmoty vrátane smrekovcového doskového obvodového plášťa. Vodáreň je verejnosti prístupná so sprievodcom.

Prírodná rezervácia Palárikovské lúky. Chránené územie severne od Palárikova na východnom okraji Podunajskej roviny vyhlásené v roku 2011 po oboch stranách železničnej trate asi 1 km severozápadne od stanice Palárikovo na ochranu zachovalých biotopov európskeho významu: Nížinné a podhorské kosné lúky (6510) a Vnútrozemské slaniská a slané lúky (1340) a druhov európskeho významu: pichliač úzkolistý (*Cirsium brachycephalum*) a kunka červenobruchá (*Bombina bombina*). Rezervácia je zároveň rovnomenným územím európskeho významu (je súčasťou sústavy Natura 2000).

Chránený areál Moľvy. Chránené územie južne od parku v Palárikove neďaleko Andoviec v Podunajskej rovine vyhlásené v lokalite Molvajovské lúky popri Zemnom kanáli v roku 2001 na ochranu zachovalých mokradových spoločenstiev v intenzívne poľnohospodársky využívannej krajine. Je súčasťou rozsiahleho chráneného vtáčieho územia Dolné Považie (je súčasťou sústavy Natura 2000).

Podunajská rovina. Rozsiahly geomorfologický celok na juhozápade Slovenska pozdĺž Dunaja medzi Bratislavou, Patincami, Novými Zámkami, Sereďou, Sencom a Pezinkom zaberajúci nivu Dunaja a jeho prítokov s časťou ich terás. Na krátkom úseku na severozápade susedí s Malými Karpatmi, inde len s Podunajskou pahorkatinou. Za Dunajom, ktorý tvorí slov.-maď. štátnu hranicu, rovina zväčša pokračuje s výnimkou dvíhajúcej sa pahorkatiny východne od ústia Mošonského Dunaja (južne od Číčova). Toto rovinné územie s lokálnymi plytkými depresiami či drobnými nevysokými terénymi vlnami v nadmorských výškach 106 – 164 m budujú holocénne nivné alebo pleistocénne terasové riečne naplaveniny (hlinité, ílovité, piesčité a štrkovité sedimenty) miestami prikruté ostrovčekmi viatych pieskov (napr. Senec, Sereď, Vozokany, Veľké Kosihy) či spraší (napr. Hurbanovo). Juhozápadná polovica Podunajskej roviny medzi Dunajom, Malým Dunajom a dolným tokom Váhu predstavuje **Žitný ostrov**, ktorý je mohutným starým agradačným valom Dunaja. Z jeho centrálnej, najvyššej, časti sa kedysi Dunaj sklzol do susedného nižšie položeného územia a tá – ako najsuchšia v zamočiarenom okolí – bola využitá pre osídlenie a dopravné línie. Po svojom presune Dunaj pokračoval v tvorbe nového agradačného valu, ktorý je osou svojrázneho územia so sústavou dunajských riečnych ramien a akumuláčnych depresí medzi nimi. Pre tvarovú i vývojovú podobnosť s normálnymi riečnymi deltami sa táto podunajská oblasť nazýva **vnútrozemskou deltou**. Vyvinula sa ešte pred zásahmi človeka do prirodzeného hydrologického režimu Dunaja pod miestom jeho prerezania sa cez Karpaty a jeho vstupom do tektonicky poklesávajúcej severozápadnej časti Malej dunajskej kotliny, v ktorej rieka

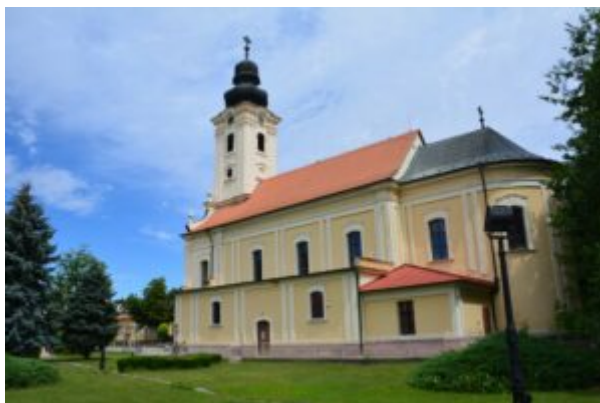
pre spomalenie svojho toku sedimentovala veľké množstvo štrkov a štrkopieskov prinášaných najmä počas povodní zo svojho horného toku. Akumulácia dunajských štrkopieskov v oblasti tejto „delty“ dosahuje hrúbku od niekoľkých m pri Bratislave až do cca 600 m v gabčíkovej depresii a tvorí obrovskú prírodnú zásobáreň pitnej vody, žiaľ, ohrozovanú v dôsledku priepustnosti sedimentov kontamináciou nebezpečných látok z priemyslu a poľnohospodárstva. Podnebie je teplé a suché, zrážky dosahujú 500 - 600 mm za rok, z pôdnych typov najhojnejšie sú fluvizeme, čiernice a černozy, v území tečie Dunaj, Malý Dunaj, Čierna voda, Dudvák, dolné toky Váhu, Nitry a Žitavy. Prírodné hydrogeografické pomery boli od polovice 19. storočia človekom silno ovplyvňované za účelom maximalizácie poľnohospodárskej produkcie získavaním ornej pôdy na úkor zamokrených lúk ako aj ochrany pred povodňami, čo dokumentujú početné antropogénne formy reliéfu, napr. kanály (odvodňovacie, zavlažovacie), hrádze, stavidlá, prečerpávacie stanice. Veľmi cenné pre zachovanie biodiverzity v prevažne poľnohospodárskej krajine sú fragmentárne zachované lesy (lužné lesy a teplomilné panónske duby), mokrade, druhovo bohaté nivné lúky a vodné biotopy.

Názvy informačných panelov

1. Prírodná časť parku
2. Lesná zver
3. Stromy
4. ?
5. Vtáky
6. Funkcie lesa
7. Byliny
8. Hmyz

Panely v (upravovanej) časti parku pri kaštieli venované ich histórii (nie sú súčasťou lesníckeho náučného chodníka):

1. Chránený historický park Palárikovo
2. História rodu Károlyiovcov
3. História parku
4. História obce
5. ?
6. Detské ihrisko
7. Vodáreň

Názov pamiatkového objektu: Vodáreň (vodojem / vodná veža z roku 1869)

Národná kultúrna pamiatka: Kallitál s areálom, Adresa: Leniná ul. 2, 941 11 PALÁRIKOVKO
 Vlastník / správca NKP: LESY Slovenskej republiky, Bátny podnik, Námestie SNP 8,
 975 66 BANSKÁ BYSTRICA

Vodáreň prístupná pre verejnosť so sprievodcom:
Streda: 09:00 – 11:00
Piatok: 14:00 – 16:00
Vstup je bezplatný.

V prípade návštevy väčšej skupiny si termín dohodnite na telefónoch: čísla +421 903 657 041 alebo na e-mailovej adrese
 lu.podhrapka@lesy.sk

Objekt je technickou stavbou a platia v ňom zvláštne opatrenia pre bezpečnosť návštevníkov!
 Komplexná obnova vrátane jeho rekonštrukcie je zameraná z EFRR, z projektu „Spoločne za obnovu chránených historických
 parkov v Palárikove a v Dolnej“ a kódom HLISK11212.2.10335 z Programu rozvojovej spolupráce Maľarská
 republika-Slovenská republika 2007-2013.

Objekt je monitorovaný kamerovým systémom a platí zákaz zdržovania sa v jeho bezprostrednej blízkosti!

